

De vergeten winter

De onvergetelijke 'vergeten' winter van 1928-1929

Arie Pieters

De vergeten winter

De onvergetelijke 'vergeten' winter van 1928-1929

Arie Pieters

Schrijver: Arie A. Pieters
Omslagontwerp: Arie A. Pieters

Foto's privé-verzamelingen:
collectie/archief Arie A. Pieters,
collectie dhr. J. Berkman,
collectie dhr. A. W. Barends,
collectie dhr. K. v. d. Berg,
collectie dhr. P. W. v. d. Wijngaarden,
collectie dhr. K. L. Harmsen †,
collectie dhr. L. Schuitemaker,
collectie dhr. W. Brandsma †,
collectie dhr. G. J. van Randwijk,
collectie dhr. D. Keller (USA)

Foto's en informatie websites:
website Zoekplaatjes.nl, website Dordtsekaart.nl.
website Wikipedia.org, website Binnenvaart.eu,
website Kustvaartforum.com, website Inoudeansichten.nl,
website Nationaalarchief.nl, website KNSB/Wikipagina's,
website Kroniekvandenkuizen.nl, website historie-sliedrecht.nl

Bouwkundige gegevens Siberië:
website Rdm-archief.nl, Nationaalsleepvaartmuseum.nl
Foto omslag: De Siberië in actie als ijsbreker bij Dordrecht.
ISBN: 9789463670999
Uitgegeven door: Mijnbestseller.nl
Print: Printforce
Copyright: Arie A. Pieters, 2018 ©

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. 'De Beer uit het oosten'
3. In de greep van Koning Winter
4. 'De Beer van Rotterdam' stoomt op!
5. Nawoord
6. Woord van dank
7. Eerdere uitgaven
8. Nuttige adressen/websites

1. Inleiding

Toen ik ruim twee jaar geleden begon met het schrijven van het boekje 'De Beer en Koning Winter' kwam ik uiteraard gaandeweg niet alleen steeds meer informatie (en foto's) op het spoor over de 'hoofdpersoon' van dat boekje, de legendarische stoomsleper/stoomijsbreker 'Siberië', maar ook over de winters van vroeger. En dan specifiek over de winter van 1928/1929, want dat was de winter waarin de Siberië vaak werd gefotografeerd, als hij letterlijk bezig was het ijs in de Zuid-Hollandse rivieren te breken. Enkele van de mooiste foto's uit die tijd bleken trouwens gemaakt te zijn vlakbij mijn woonplaats 's-Gravendeel, namelijk bij de Dordtse Kil. (De rivier tussen 's-Gravendeel en Dordrecht.) Mede daarom besloot ik om van deze unieke, maar inmiddels helaas gesloopte stoomsleper de hoofdpersoon en 'rode draad' te maken in dat boekje.

Maar mede dankzij het boekje 'De Beer en Koning Winter' en ook de facebookgroep 'Hoeksche Waard in vroeger tijden' kwamen er toen nog meer foto's tevoorschijn van zowel de Siberië als ook van de winter van 1928/1929. En ik ontdekte ook nog steeds nieuwe weetjes en feiten over die bewuste winter, die bekend bleek te staan als 'de vergeten winter'. Waarom men die term regelmatig gebruikte? Ik heb geen idee, maar ik wil er graag een spreekwoordelijke 'slag naar slaan'. Enerzijds was de fotografie toen al wel redelijk ingeburgerd, maar filmbeelden (zeker met geluid daarbij) waren zeldzaam. We mogen tenslotte niet vergeten dat in 1928/1929 de geluidsfilm nog maar in de kinderschoenen stond. Onder barre winterse omstandigheden maakte in die winter filmlegende Carole Lombard haar eerste geluidsfilm; 'High Voltage'. (Daarover later meer in dit boek.)

Van vrijwel al die andere barre winters, die we terugvinden in de top tien van de koudste winters van de vorige eeuw zijn volop bewegende beelden. (Behalve dan van de winter die helemaal onderaan dit lijstje staat, de winter van 1916/1917.) En soms hebben we het dan over bewegende kleurenopnamen, zoals van de winter van 1978/1979. Ik denk dat het feit dat we al deze beruchte winters via de televisie meer dan eens voorbij hebben zien komen (b.v. middels een wedstrijdverslag van een Elfstedentocht of van andere bekende natuurijswedstrijden) er zeker toe zal hebben bijgedragen, dat deze winters zich veel meer vast hebben gezet in wat we nu omschrijven als 'het collectieve geheugen'. Toen ik steeds meer opmerkelijke gegevens ontdekte over 'de vergeten winter' en er ook nog steeds oude foto's opdoken van de Siberië, besloot ik om mij nog meer in deze winter te verdiepen.

Het was namelijk niet alleen een hele strenge winter, maar ook een winter die speelde in een bijzondere periode. Het feit dat wij nu bijvoorbeeld veel meer foto's voorbij zien komen van deze winter en veel minder van de winter van 1926 (die buiten de top tien is beland van strengste winters van de vorige eeuw, maar die ook behoorlijk koud was) heeft puur te maken met het feit dat er toen al steeds meer 'gewone' burgers de beschikking hadden gekregen over een fototoestel. En het was, zoals ook al eerder aangehaald in deze inleiding, ook de tijd dat de geluidsfilm haar intrede deed. Het was verder een periode waarin de mode, ook de wintermode flink veranderde. En er werd in deze 'vergeten winter' uiteraard een Elfstedentocht verreden. En dat was er eentje die voor de deelnemers bijna net zo zwaar zou uitpakken als voor de schaatsers tijdens die legendarische editie van 1963... En zo duikt er dus met de winnaar van deze Elfstedentocht, Karst Leenburg weer een vergeten grootheid op.

Er vormde zich gaandeweg een wonderlijk beeld van een hele rij 'vergeten grootheden'. Niet alleen deze barre winter zelf was figuurlijk voorzien van het stempel 'de vergeten winter', maar ook de Siberië, ooit de sterkste stoomsleper/ijsbreker van ons land en sporthelden uit dat jaar dreigen opgeslokt te worden door de 'vergetelheid'. En dat heeft dus hoogstwaarschijnlijk puur te maken met het feit dat we nauwelijks bewegende beelden van deze winter op voorraad hebben. (En als ze al ergens liggen, in stoffige archieven, dan zien ze zelden of nooit meer het daglicht.) Maar gelukkig hebben we de foto's nog! Ja, ik weet het, het is een soms nogal cynisch gebruikte kreet, maar in dit geval moeten wij heel blij zijn met die foto's én met het internet. Want gelukkig duiken er steeds meer foto's van deze winter van negentig jaar geleden op, op allerlei websites en in groepen op facebook en andere sociale media.

Hoog tijd om daar in boekvorm iets mee te gaan doen en terug te gaan reizen naar een 'vergeten winter', een winter die unieke foto's op zou leveren. Een winter waarin de scheepvaart in 'de Beer van Rotterdam' een legendarische bondgenoot had, die het op kon nemen tegen 'de Beer uit het oosten', zoals sommige weervrouwen/weermannen tegenwoordig een koudeperiode die vanuit Siberië komt 'afzakken' zijn gaan noemen. En een winter die ervoor zou zorgen dat over heel Europa de rivieren dichtvroren. Een winter ook die in een jaar viel waarin er een zogenaamd 'kantelpunt' in de filmgeschiedenis was: De doorbraak van de geluidsfilm. En een winter waarin een historische Elfstedentocht werd verreden. Tijd om de kolenkit te pakken en de kachel flink op te stoken! En daarna nemen we een kop warme chocolademelk... Of gaan we straks eerst even naar de rivier om 'de Beer van Rotterdam' en het konvooi ijsbrekers te zien?

2. *'De Beer uit het oosten'*

Het is een kreet die weermannen/weervrouwen tegenwoordig vaak gebruiken als een koudeperiode het gevolg is van koude, die afkomstig is vanuit Siberië. Soms ook wel aangeduid als 'de Russische Beer'. 'De Beer uit het oosten' kwam in de winter van 1928/1929 vooral uit het noordoosten. En zou zich met name manifesteren in de maand februari. Maar al in de laatste maanden van 1928 diende zich extreem weer aan... De barre winter van 1929 werd namelijk ingeleid door drie zware stormen in november 1928. De wind was volgens sommige bronnen zelfs zo hard dat de trein uit Utrecht de spoorbrug bij Gorkum niet meer op kon komen. Maar eerst kregen we toen te zien dat een hogedrukgebied boven Groenland al invloed had op het weer in Schotland en Denemarken. Ook hier in Nederland zou dit al voor iets kouder weer zorgen.

Januari 1929 was een pittige wintermaand, maar in februari gaf de winter pas echt goed gas! In februari ging het bijna per dag strenger vriezen naarmate de maand vorderde. Het Waddeneiland Schiermonnikoog was al op 1 februari geïsoleerd. Op 3 februari trokken enkele inwoners van Marken met hun slee over de bevroren Gouwzee naar Monnickendam. En de Waal bij Nijmegen was een dag later op 4 februari voor 70 % met ijs bedekt. In heel Europa werd het bitter koud. Voor de kust van Venetië vertoonde zich veel drijfijs en de Po vroom op enige plaatsen dicht. In Moskou kelderde de temperatuur tot min 37 graden en in Tsjecho-Slowakije (toen nog één land) vrozen tien leden van een zigeunerfamilie dood in hun tent... Zelfs Sicilië werd door een dik pak sneeuw bedekt. De hevige kou strekte zich begin februari inmiddels uit tot in Japan.

Zelfs in gebieden en landen waar een strenge winter eigenlijk gewoon 'traditie' is werden in februari 1929 extreem lage temperaturen gemeten. In Siberië daalde de temperatuur tot onder de min 50 graden. En in Polen, waar men voor wat betreft pittige winters echt wel het één en ander gewend was, vroom het met een minimum temperatuur van min 40 graden in geen vijftig jaar zo hard! In eigen land ging de winter ook volop door. Op 10 februari werd in sommige plaatsen, zoals in Bergen op Zoom de gehele dag sneeuw gemeld, terwijl een sterkte noordoostenwind de gevoelstemperatuur ongetwijfeld flink naar beneden duwde. Op de Zuiderzee (die was er toen nog) ging het ijs kruien en voor de kust bij Medemblik werden metershoge 'ijsbergen' geformeerd. Bij onze oostburen was het op de 10e februari ook extreem koud. Het bleek daar zelfs de koudste 10e februari in honderd jaar te zijn!

Dichtgevroren rivieren

Steeds meer rivieren vroom dicht. In ons land en ook in Duitsland. De Rijn vroom rond de 10e februari dicht en bij de stad Hamburg lagen veertig schepen vastgevroren in het ijs. Ook in Midden-Europa versterkte 'de Beer uit het oosten' steeds meer zijn ijskoude greep op de winter. Praag noteerde met een temperatuur van min 30 graden de laagste temperatuur sinds 1775. In Nederland waren ondertussen zo goed als alle rivieren dichtgevroren. Van 11 t/m 16 februari vroom het dagelijks zeer streng in De Bilt. Een groep vermete Amsterdammers was op 12 februari met de tram naar Monnickendam gereisd, om op de Gouwe te gaan schaatsen. Ongeveer gelijktijdig gingen 301 deelnemers in Friesland de strijd met de elementen aan tijdens de vierde Elfstedentocht. Bij de start was het met een temperatuur van min 18 graden letterlijk ijskoud!